

**Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка
Державний архів Полтавської області
Полтавської обласної державної адміністрації
Архів управління Служби безпеки України в Полтавській області
Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського
Полтавська обласна наукова бібліотека імені Івана Котляревського**

***Репресована культура України:
регіональний вимір***

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної Internet-конференції
9 квітня 2015 року

**Полтава
2015**

УДК 94(477):930.1(477)
ББК 63.3(4Укр)6
Р 41

Рекомендовано до друку науково-методичною радою ПолтНТУ
Протокол № 12 від 2 липня 2015 р.

Редакційна колегія:

Іваницька Ірина Олександрівна – декан гуманітарного факультету, кандидат хімічних наук, доцент, голова робочої групи

Передерій Ірина Григоріївна – професор кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, доктор історичних наук, доц., заступник голови робочої групи

Дорошенко Світлана Михайлівна – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.філол.н., доц.

Ісаєнко Тетяна Костянтинівна – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.пед.н., доц.

Лисенко Алла Василівна – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.пед.н., доц.

Нарадзько Андрій Валерійович – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.і.н., доц.

Тєвікова Ольга Валентинівна – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.і.н., доц.

На пошану фундатора кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Ю.Кондратюка, кандидата історичних наук, доцента Кочерги Н.К.

Тези в збірнику подані в авторській редакції

Р 41   Репресована культура України: регіональний вимір: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Internet-конференції 9 квітня 2015 року [Текст] / відп. ред. І. Г. Передерій / Полтавський нац. тех. ун-т ім. Ю.Кондратюка. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 189 с.

До збірки включені тези доповідей науковців, аспірантів, студентів присвячені дослідженню проблеми репресованої культури України, яка є надзвичайно актуальною з погляду засвоєння уроків історії.

Для всіх, хто цікавиться історією української культури.

© Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка, 2015

3. Рудинський М.Я. Археолог, педагог, музейний діяч. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrainians-world.org.ua.peoples/42f355b707278038/>

4. Археологія Середньої Наддніпрянщини (Рудинський Михайло Якович) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.arheolog-ck.ru/?p=536>.

5. Політичні репресії 1920-1980-х та проблеми формування національної пам'яті/ [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.istpravda.com.ua/research/2012/12/26/105584/

НЕВИЗНАНИЙ ГЕНІЙ ДОБИ «РОЗСТРІЛЯНОГО ВІДРОДЖЕННЯ»

Солодовник В.Г., студентка гуманітарного факультету

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Лисенко А.В.

Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка

Постать і художня спадщина Миколи Зерова є гордістю української літератури ХХ століття. Місце й значення М. Зерова в історії літератури визначається тим, що він був талановитим літературознавцем, блискучим критиком, сміливим полемістом, майстром класичних поетичних форм, перекладачем античної поезії, обдарованим викладачем. Микола Зеров очолював групу «неокласиків», яка стала одним із найприкметніших художньо-мистецьких феноменів епохи «розстріляного відродження».

Народився Микола Костьович Зеров 26 квітня 1890 р. у м. Зінків Полтавської губернії в сім'ї вчителя місцевої двокласної школи, а згодом її директора. Кость Іраклійович Зеров надзвичайно цінував освіту, саме тому він виховував у своїх дітей повагу до знань, формував культ книги в сім'ї. Завдяки цьому четверо синів К.І. Зерова стали непересічними особистостями і внесли величезний вклад в українську науку і культуру.

Початкову освіту Микола Зеров здобув у Зінківській початковій школі, де разом із ним навчався і Павло Губенко – майбутній гуморист Остап Вишня. У шкільні роки великий вплив на Зерова мала батькова бібліотека. Потім навчався в Охтирській гімназії, а з 1903 до 1908 рр. М. Зеров здобув освіту в Першій Київській гімназії, де на нього особливий вплив мав талановитий учитель-латиніст С. Трабша, який викладав і давньогрецьку мову. В гімназії за ініціативою М.Зерова зароджується кролевецьке земляцтво, що перенесеться згодом до університету як своєрідна українська студентська громада [1, с. 309]. У 1908 р. майбутній письменник та вчений вступає на історико-філологічний факультет Київського університету. М. Зеров цікавиться українською історіографією. Його курсова робота «Літопис Грабянки як історичне джерело і літературна пам'ятка» – це перша ґрунтовна наукова робота. Із 1912 р. М. Зеров починає публікувати свої перші наукові розвідки у педагогічному журналі «Світло», виступає з рецензіями в газеті «Рада», бере участь в обговоренні літературних і політичних проблем.

Миколі Зерову пророчили велике майбутнє, але його діяльність в українській громаді, публічні виступи проти декана-шовініста історико-

філологічного факультету Т. Флорінського не залишилась непоміченим, а тому Зеров їде вчителювати до Златопільської гімназії, де викладав латинську мову й історію. М. Зеров бере участь у двох українських учительських з'їздах, проявляючи себе чудовим оратором і здібним науковцем, а з вересня 1917 р. очолює секретаріат педагогічної ради Другої Київської гімназії імені Кирило-Мефодіївського товариства, викладаючи латинь. М. Зеров співпрацює із журналом «Книгар», пізніше стає його редактором, викладає в Київському архітектурному інституті, водночас починає писати вірші. У 1920 р. виходять друком його «Антологія римської поезії» та «Нова українська поезія», які стали політичним явищем тогочасного культурного життя.

1923 р. М. Зерову запропонували посаду професора Київського інституту народної освіти. Одночасно вчений викладає українську літературу в кооперативному технікумі, інституті лінгвістичної освіти, вечірньому освітянському університеті. Того ж року відбулася перша зустріч М. Зерова з М. Хвильовим. Саме тоді «неокласики» влаштували серію літературних вечорів. Концепція М. Зерова була викладена у низці статей за загальною назвою «Ad fontes!» («До джерел»). М. Зеров активна включився у відому літературну дискусію 1925–1928 років, підтримуючи Хвильового у прагненні спрямувати українське письменство до загальносвітової культури. Така позиція викликала різкий спротив офіційно підтримуваних літературних кіл.

У 1924 р. побачила світ єдина прижиттєва збірка оригінальної лірики М. Зерова «Камена». Особливе місце у творчості лідера «неокласиків» посідало питання власного місця в літературі й ролі творчого доробку. Надзвичайно часто Зеров звертається до образу Овдія, який був близький українцеві ХХ століття становищем поета-вигнанця. Справедливо підкреслює Ю. Лавріненко: «Високорозвинений естетичний смак, невпинно ростуча багата ерудиція, тонкий розум і культивоване серце позначилось у його поезіях і в наукових та критичних працях» [2, с. 114]. Саме за насиченість лірики Зерова історичними, літературними, міфологічними й біблійними образами, за підкреслену асоціативність, за глибокий підтекст його звинуватили у «відриві» від соціалістичного будівництва та ворожій пропаганді.

У вересні 1934 р. М. Зерова звільняють від викладацької роботи в Київському університеті, а у квітні 1935р. заарештовують. Йому інкримінується керівництво українською контрреволюційною націоналістичною організацією. За це М. Зеров одержав 10 років позбавлення волі. Ув'язнення відбував на Соловках, де в неймовірних умовах продовжував свою творчість, зокрема, завершив переклад «Енеїди» Вергілія та «Пісні про Гайавату» Лонгфелло [3, с. 202].

У жовтні 1937 р. через перенасиченість концтаборів каральні органи вирішили переглянути деякі справи й зробили «відстріл». Багатьом соловецьким в'язням, у тому числі М. Зерову. П. Филиповичу, М. Вороному попередній вирок був замінений розстрілом. Знищили їх 3 листопада 1937 р., приурочивши виконання вироку до 20-ої річниці жовтневого перевороту. Не можна не погодитися із думкою О. Горячевої: Микола Зеров був органічним

утіленням культури і не зараженим кон'юнктурою до останньої хвилини життя [1, с. 5].

Джерела та література

1. Горячева О. Микола Зеров і його епоха, або Великий нонконформіст: спроба «не компліментарного» розгляду / О. Горячева// Українська мова та література. – 2000. – Ч/Б (176). – с. 5 – 6.
2. Історія української літератури ХХ століття: за ред. чл.-кор. – АМ України В.Г. Дончика. –К.: Либідь. – 1994. –782 с.
3. Лавріненко Ю.А. Розстріляне відродження: Антологія 1917-1933: Поезія – проза – драма – есей / Ю.А. Лавріненко. – К.: Вид. центр «Просвіта», 2001. – 794 с.
4. Ротач П. Колоски з літературної ниви / П. Ротач. – Полтава: Полтавський літератор, 1999. –560 с.

РЕПРЕСОВАНИ ЕТНОГРАФИ ПОЛТАВЩИНИ – ХВЕДІР ВОВК ТА ВОЛОДИМИР БІЛИЙ

Горобець В. С., Якимчук Н. О., студентки гуманітарного факультету
Науковий керівник – старший викладач Якименко Н.О
Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка

Етнографія, як й інші українознавчі дисципліни, зазнала згубного тиску ідеологічного тоталітаризму, догматизму, моральних і фізичних репресій [3]. Етнографічне вивчення штучно спрямовувалося не на розкриття унікальності українського народу, а на розмивання національної свідомості, нівелювання національної гідності з позицій ефемерних доктрин інтернаціоналізації, переплавлення народів і націй у так звану нову історичну спільність – радянський народ. По всій Україні зазнали репресій та переслідувань багато етнографів, таких як М. Грушевський, А. Лобода, А. Носів, Н. Загида, В. Кравченко, Д. Яворницький, Л. Шульгіна, Ю. Павлович, М. Рудинський та інші [1]. На Полтавщині список репресованих учених, на жаль, досить великий. У публікації зосередимо увагу на постатях Володимира Васильовича Білого та Хведора Кіндратовича Вовка.

В. В. Білий народився 27 жовтня 1894 р. у селі Костянтинівка, на Полтавщині, в сім'ї селянина. Із дитячих літ пройнявся щирою повагою і любов'ю до історії рідної землі, культури українського народу. Маючи педагогічну освіту та працюючи в різних навчальних закладах, Володимир Васильович надсилав свої наукові розвідки до Етнографічної комісії Всеукраїнської Академії наук, матеріали дослідника викликали жвавий інтерес і в 1924 р. він затверджений членом Етнографічної комісії. Із жовтня 1925 р. – аспірант Катеринославської кафедри українознавства, а з січня наступного року – аспірант кафедри мовознавства й літератури при Київському інституті народної освіти. На початку 1930-х рр. він обирається керівником Етнографічної комісії, членом бюро історичного циклу ВУАН. Та в цей час у